

שיחות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקל"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

י"ט כסלו, ה'תשכ"ו

חלק ג – יו"ל לשי"פ מקץ, כ"ז כסלו, ה'תשע"א

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ואחת לבריאה

– ופרצת –

ששים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר זי"ע

מאתיים וחמישים שנה להסתלקות-הילולא של כ"ק הבעש"ט ז"ל

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו

כ"ק אדמו"ר זי"ע

ולזכות

החתן התמים יצחק שיחי בענדעט

והכלה מרת רישא שתחי וילהלם

לרגל בואם בקשרי שידוכין בשעה טובה ומוצלחת

ד' כסלו, ה'תשע"א

נדפס על ידי ולזכות הוריהם

הרה"ת ר' ברוך וזוגתו מרת שטערנא שרה שיחי וילהלם

הרה"ת ר' שלמה וזוגתו מרת חוה ריסא שיחי בענדעט

אי אפשר לפסוק מכאן הדין באיזה מוסד ילמדו כו' וכו', כיון שזהו תלוי בפרטים ופרטי פרטים במצבם ברוחניות, ומההכרח שבכגון דא יתייעצו ביניהם על אתר ויחליטו, וה"ה בהנוגע להמשגיח והמסדר על המקום, כיון שהמדובר באנשים שאינני מכירים פנים, ואפילו לא ממכתביהם – כיון שחלק מהם אינו כותב אלא פ"נ וכיו"ב. ובמקום שיש חילוקי דיעות הנה תמיד אפשר למצוא שלישי או איזה אנשים מהקרובים שיכריעו ביניהם. ובפרט שהמוסדות יצאו מתקופת היסוד ויש נסיון באופני הנהלתם. ומ"ש שמוכרח להאמין להנהלת הישיבה, הנה גם זה פלא – שהרי התלמידים הם על אתר ובמשך איזה ימים אפשר להכירם, עכ"פ במדה שתספיק להחלטה אם מתאימים למקום בו הם נמצאים או שצריך להעבירם למקום אחר.

מכתבי לאגו"ח בטח נתקבלו במועדם, ויענו בפרטיות המתאימה.

ובהזדמנות דיום הבהיר י"ט כסלו. הנה מוסג"פ הקונטרס שהו"ל ובטח יזכה בו את הרבים. ואם על כל השנה כולה קאי מרז"ל דאני ישנה בגלותא ולבי ער להקב"ה לתורתו ומצותיו, עאכו"כ בימי סגולה, כשפותחים – ע"י תעמולה מתאימה – באיש הישראלי אפילו כחודה של מחט – פותח הקב"ה כפתחו של אולם, וכמבואר בדא"ח הדיוק בזה שלאולם לא היו דלתות ובמילא הי תמיד פתוח ובלבד שישתדלו להכנס לעזרה, והרי בין עזרת ישראל וכהנים לא היתה מחיצה מפסקת, אף שצריכים היו לעלות במעלות מזו לזו והנמשל מובן.

בברכה ופ"ש כהדו"ש

מ. שניאורסאהן

מחז"ל דאני ישנה כו': שהש"ר פ"ה, ב. זח"ג צה, א. ולבי ער: שה"ש ה, ב. כפתחו של אולם: שהש"ר שם. וכמבואר בדא"ח: ראה לקו"ת שה"ש לה, ג. שלאולם לא היו דלתות: מדות פ"ב מ"ג. והנמשל מובן: ראה גם אג"ק ח"י אגרת ג'קית. ג'קכא. ג'קכג. ג'קכח. ג'קלא. ג'קלד. ג'קמ. ג'קמו. ג'קנו.

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ מקץ הבעל"ט, הננו מוציאים לאור חלק שלישי מהתועדות י"ט כסלו, ה'תשכ"ו – (חלק ראשון י"ל לש"פ וישלח; חלק שני לש"פ וישב, חלקים הבאים י"ל אי"ה בשבועות הקרובים).

*

בתור הוספה – שני מכתבים (תדפיס מכרכי "אגרות-קודש – מילואים" מהשנים תרפ"ה-תשל"ה, שמכנינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנוכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

מוצש"ק וישב, כ"ף כסלו, ה'תשע"א (ופרצת), ששים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע מאתיים וחמישים שנה להסתלקות היולא של כ"ק הבעש"ט ז"ל ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2010 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610 • Fax. (206) 666-1770

E-mail: info@lahak.org • Internet: http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a registered trademark of Merkos L'inyonei Chinuch, Inc.

5771 • 2010

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס
The PrintHouse
538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237
(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס
על ידי חיים שאול בן חנה
בדפוס "ועד הנחות בלה"ק"
Tel. (718) 604-2610 Fax. (206) 666-1770

סדר ועימוד בתכנת "תג". הפצה בארצות-הברית: (718) 735-4585

ג'ד' החדשים עד ההתחלה עוד כ-10 אלף. שלהם צריכים 20 אלף לירות ובמשך ג'ד' החדשים עד ההתחלה עוד כ-10 אלף. ואם אמרתי להרה"ח הרמ"ג שיי כשהי' כאן שגם הסכום ד'10 אלף הבהילני הרי מובן עד כמה מבהיל הסכום של 30/40 אלף לירות, אבל אח"כ? כיון שעשו מעשה הנה מוכרחני לסמוך על כ"ק מו"ח אדמו"ר אשר מאחרי ההסתלקות נראה בעליל איך שכל העניינים המתנהלים ברוחו מצליחים הם בדרך למעלה מן הטבע אשר בטח גם בענין זה לא יהי' מזה כל ענין של עגמי"ן, ואדרבה קידוש שם ליובאָוויטש.

בטח תלווה ישיבת לוד את הצריף שלה להם. ונא להודיעני מזה.

אכפול את דבריי שאין כוונתי כלל לפעול נפילת ונמיכת רוח ורק שעכ"פ מכאן ולהבא יהי' מוח שליט על הלב אפילו על התרגשות והתפעלות דקדושה. ויעוין ג"כ במאמר של הצ"צ הנדפס לחנוכה תשי"א בהקדמה שם. ואחכה לבשו"ט מאתם שנתיישבו האורות בכלים אף שכלפי חוץ אין צ"ל ניכר זה כי בימינו אלה ובפרט במקומות שם הם נמצאים הרי צריך להראות אורות רבים כדי לבקע את החשך כפול ומכופל. ואקוה למכתבם מבשר טוב, אשר מתנהלת העבודה בסדר מסודר ובפרטיות ע"ד התפתחות המוסדות.

בטח ישלחו לכאן פוטו, או עכ"פ העתקות מהרשיונות שקבלה הרשת לרשום וכו'.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש.

מ. שניאורסאהן

ב

ב"יה. כא' כסלו תש"ט
ברוקלין

הרה"ג והרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
מוה"ר אליעזר שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מז' כסלו. ומובן אשר בהנוגע לתלמידים פרטים,

במאמר של הצ"צ... בהקדמה שם: ד"ה ברוך שעשה נסים, קה"ת תשי"א. המאמר נדפס לאח"כ באוה"ת חנוכה כרך ה תתקנז, ב ואילך. ההקדמה נדפסה ג"כ בהוספות לאוה"ת הנ"ל תתריד, א ואילך.

ב

מצילום האגרת.

מוה"ר אליעזר: קריסיק, ת"א. אגרות נוספות אליו — אג"ק חכ"א אגרת ז'תשפה, ובהנסמן בהערות שם.

כג. דובר אודות פרטי הביאורים שנאמרו¹¹¹ בנוגע לחידוש של תורת החסידות¹¹², שהם פרטים שמסתעפים מהנקודה העצמית¹¹³ של תורת

מצד העוני וצוק העתים, קודמת למנחת עשיר, ע"ד סיפור המדרש (ראה ויק"ר פ"ג, ה) שאירע בזמן הבית, ועאכו"כ בזמן הגלות וקושי הגלות כפי שהי' בדור ההוא.

ואכן ראו בפועל, שדרכו של הבעש"ט החייתה את בני" בדור ההוא שדרו במדינות שנפגעו במיוחד מהגזירות — לא רק בגשמיות, שיוכלו להמשיך דרכם בחיים, אלא גם ברוחניות, שיוכלו להתעלות ולשגשג בדרך התורה והמצוה, שלכן, במשך זמן קצר הצליחו להצמיח גאונים גדולים בלימוד התורה הנגלית והנסתרת, ומהדרים בקיום המצוות.

והיינו, שפרטי הביאורים, שלכאורה אינם מתאימים ז"ל, הם ע"ד "אלו ואלו דברי אלקים חיים" (עירובין יג, ב. וש"נ), ואילו הנקודה העצמית והתיכונה שמהם מסתעפים פרטי הביאורים היא ע"ד פסק ההלכה — "הוי' עמו, שהלכה כמותו" (סנהדרין צג, ב).

ומובן, שאע"פ שהענין ד"אלו ואלו דברי אלקים חיים" מורה על דרגא ומעלה נעלית בלימוד התורה, כמו אצל ב"ש וב"ה (שעליהם נאמר "אלו ואלו דברי אלקים חיים"), שבודאי היתה אצלם הבנה והשגה באופן הכי נעלה, ומ"מ היו חלוקים בדיעותיהם — הרי יש דרגא נעלית יותר — "והוי' עמו, שהלכה כמותו".

והענין בזה — שכדי שתהי' הלכה כמותו, "אסוקי שמעתא אליבא דהלכתא" (יומא כו, א), לא די בהבנה והשגה, דעתא צילותא, אלא יש צורך גם בסייעתא דשמיא (כמבואר בנגלה דתורה, ועאכו"כ — ובביאור יותר — בספרי הנסתר, קבלה וחסידות), שזהו"ע ד"הוי' עמו", שם הוי' דוקא, שהוא היותר נעלה מכל שבעה השמות שאינם נמחקים (למעלה גם משם אלקים, שהוא א' השמות הראשונים, כולל גם "אלקים חיים"), שלכן נקרא "שם המיוחד", "שם המפורש" ו"שם העצם", כמבואר הטעם בארוכה בספרי קבלה וחסידות, ואפילו בספרי החקירה, כפי שמאריך הרמב"ם במורה נבוכים (ח"א פס"א) בביאור מעלת שם הוי' (ראה גם תו"מ ח"ט ע' 419. וש"נ).

111) ע"י בריי"סמכא, וחלקם — ע"י נשיאי תורת החסידות, החל מרבינו הזקן, וכן רבותינו נשיאינו שלאחריו.

112) החל מהפירוש הכי רגיל (עד שהגיע גם ללערו"ז) — כמובא (ראה סה"מ תרס"ג ע' קמב ואילך) בשם הרה"צ ר' פינחס מקאריץ, שהי' אז מצב של התעלפות בעולם — אצל בני" "גוי אחד בארץ" (שמואל"ב ז, כג. ועוד), שבהם תלוי כל העולם כולו, כמ"ש "בראשית גו'", "בשביל ישראל שנקראו ראשית", וכתוב (קהלת ג, יא) "את העולם נתן בלבם", ולכן, כאשר בני" היו במצב של התעלפות ח"ו, הנה בדרך ממילא נעשה גם העולם במצב של התעלפות. וכיון שהי' צורך לעורר מהתעלפות, נתגלה ענין חדש בתורה שחדר ("עס האָט דערנומען") לא רק את אלו שהם במצב של שינה, "אני ישנה בגלותא", אלא גם את אלו שהשינה שלהם היתה באופן של התעלפות.

ומזה נמשך גם הביאור בפשטות:

לאחרי גזירות ת"ח ות"ט, שאז הי' חורבן גדול ואיום, שחרבו כמה ישיבות שהיו מקום לימוד התורה, ורבו הצרות והמצוקות וכו' — ראו, שאם ידרשו מבני" לבוא לידי שמחה ובטחון בה' דוקא ע"י התמדה ושקידה בלימוד התורה בהפלגה, והידור הכי גדול בקיום המצוות בדיוק הכי גדול, יהי' זה דבר שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בו, מפני רוב הטלטולים והחורבנות והשמדות רח"ל.

ואז בא הבעש"ט והאיר את הדרך לכל אחד מישראל — שע"י עבודת התפלה יכול להגיע "השמימה", למעלה מ"שמים" סתם, גם בהיותו "מוצב ארצה", למטה מ"ארץ" סתם (ראה סה"מ קונטרסים ח"ב שיט, רע"א). ועי"ז הכניס רוח חיים בלבבות הנשברים והנדכאים, שלא היתה להם "דעתא צילותא" להתיישב ללמוד תורה בהתמדה ושקידה במשך רוב היום ורוב הלילה — שהתחילו "לחזור לעצמם" באופן ש"טוב מעט כוונה" (שו"ע אדה"ז אר"ח מהדו"ב ס"א ס"ב. וש"נ), מתוך שמחה וטוב לבב, ומתוך בטחון חזק ש"מנחת עני" זו,

החסידות — המשכת אור חדש מבחי' פנימיות הכתר, ועד לפנימיות עתיק ממש, בחי' א"ס שברדל"א¹¹⁴. וכמו שכל הענינים שיהיו בביאת המשיח (עי"ז שיפוצו מעינותיך חוצה¹¹⁵) מסתעפים מהנקודה העיקרית של משיח — יחידה, עצם נקודת החיות. ולכן תורת החסידות מכניסה חיות בכל ד' חלקי התורה¹¹⁶: פשט, רמז, דרוש, סוד¹¹⁷. ונתבאר — בתור דוגמא — החידוש דתורת החסידות בענין "מודה אני לפניך כו", כפי שהוא ע"פ פשט (הודאה על החזרת הנשמה), ע"פ רמז (רמז לתחיית המתים), ע"פ דרוש (שאין לעכב פקדונו של חברו בשביל החובות שחייב לו, כשם שהקב"ה אינו מעכב את נשמת האדם שהפקידה אצלו בעד החוב שהאדם חייב לו¹¹⁸) וע"פ סוד (שהחזרת הנשמה היא מבחי' המלכות —

114) כמבואר בלקו"ת בדרושים ע"פ שבת שבתון (דרושי יוה"כ בסופן).
115) שלכן אין זה רק שינוי בפרטים מסויימים, אלא שינוי עיקרי וסדר חדש בכל הענינים — החל מאלקות (גילוי בחי' האלקות שלמעלה מהטבע), וכן תורה — "תורה חדשה", כמארז"ל (קה"ר רפ"ב פי"א, ח) "תורה שאדם למד בעוה"ז הבל היא לפני תורתו של משיח" — אופן חדש בלימוד התורה.
116) והיינו, שע"פ תורת החסידות נעשה הלימוד בכל ד' דרכי התורה באופן אחר — בעומק יותר, וקשור יותר עם נפש האדם, ובמילא ה"ה קשור יותר עם עבודת האדם — שזוהי פעולת החסידות לשנות טבע מדותיו; ועד"ז בנוגע להתעוררות מהתעלפות (כנ"ל הערה 112) — עי"ז שנמשכת ופועלת בנוגע לקישור הנשמה והגוף, וקישור שניהם עם עוה"ז הגשמי, שלמרות שנמצאים בעוה"ז הגשמי, עולם הקליפות, והרשעים גוברים בו (כמובא בתניא (פ"ו. פכ"ד) מע"ח (שמ"ב ספ"ד)). לא איברו בני" את הבטחון, החזיקו מעמד, ובנו מחדש את הישיבות וכל עניני קדושה, כולל גם בנוגע לפשטות הענינים, פרנסה, בני חיי ומוזני ריחי.
117) ולא שתורת החסידות היא רק ביאור חלק הסוד שבתורה.
ולהעיר, שבלאה"כ אי אפשר לומר כן — שהרי מתחילים ללמוד חסידות לפני שלומדים קבלה, והרי אי אפשר ללמוד הביאור לפני שלומדים את הענין שאותו צריכים לבאר!

118) ובהקדמה — שהחלוקה שבין מצוות שבין אדם למקום למצוות שבין אדם לחברו (כדאיא ביומא (פה, ב): "עבירות שבין אדם לחברו אין יוה"כ מכפר עד שירצה את חברו") היא חלוקה נוספת, לאחרי הכלל שכל הציוויים הם בין אדם למקום, אלא שבזה גופא יש ציוויים שהקב"ה מצוה בנוגע לאופן ההנהגה ביחס אליו (כלפי להקב"ה), כמו תפלה, ויש ציוויים שהקב"ה מצוה בנוגע לאופן ההנהגה ביחס לחברו (כמו "עד שירצה את חברו"). ולהעיר ממ"ש הרמב"ם בפירוש המשניות (חולין ספ"ז) ש"כל מה שאנו מרחיקים או עושים היום אין אנו עושים אלא במצות הקב"ה ע"י משה רבינו .. מסיני", ולא בגלל שכך צ"ל מפני חיוב החכמה, ועד שאפילו בנוגע לבן-נח כתב הרמב"ם (הל' מלכים פ"ח הי"א) ש"אם עשאן (לז' המצוות) מפני הכרע הדעת .. אינו מחסידי אומות העולם (ולפי גירסא אחת) ולא מחכמיהם" (ראה לקו"ש ח"כ ע' 141. וש"נ), ועאכ"כ בנוגע לבני" שאפילו מצוה שבין אדם לחברו היא גם בין אדם למקום.
ועפ"ז מובן שאין מקום לעכב פקדונו של חברו בשביל החובות שחייב לו — כי, היתכן שבגלל שחבירו עשה עוולה ולא החזיר חובו, יעשה גם הוא עוולה (לא רק לגבי חברו, אלא גם) לגבי הקב"ה, שצוה גם על ההנהגה בין אדם לחברו, שלא לעכב פקדונו של חברו.
וענין זה למדים מהנהגת הקב"ה —

הוספה

א

בי"ה, י"ט סיון תשי"ב
ברוקלין.

הנהלת רשת אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש
אשר באה"ק ת"ו,
ה' עליהם יחיו.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבם מה' אייר — שבמשגה לא נתאשר עד עתה — ומאור לט"ו סיון וכן שני המברקים מיום א' וגי' והנה איני יודע אם לא בארתי כוונתי אל נכון ואם כדאי עתה לפלפל בזה כיון שכבר נעשה דבר אבל אכפול עוד הפעם מה שהיתה כוונתי והיא: צריך הי' לעשות ענין של חזקה שחב"ד יש להם מוסדות בלתי זרמים לא רק בהכפר ובלוד היינו במקום מושבם אלא שיש להם רשות על זה בכל אה"ק ת"ו.

ב) על חב"ד להקים מוסדות חנוך בהרשת שישמשו סמל ודוגמא להמשיך לב הילדים וההורים להכנס במוסדות חנוך חב"ד ובמילא גם להשיבות שלהם וכו'.
ג) כדאית השתדלות בזה במרץ המתאים אבל מובן מעצמו שיש להתחשב שלא לגרום היזק עי"ז למוסדות העיקרים של חב"ד, או יותר נכון, למוסדות כאלו שנמצאים רק אצל חב"ד היינו מוסדות שלומדים בהם תורת החסידות מכ"ק נשיאינו רבוה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע. — יוצא מכל הנ"ל שצריך הי' להשיג רשיון לייסד מוסדות הרשת בכל מקום שיהי מתאים לפי ראות עיני מנהלי הרשת בלי הגבלה מן החוץ. ובשביל להוציא הכוונה לפועל אין נוגע מספר המוסדות וכמ"ש במכתבי שהנני כותב ע"ד עשר ויכול להיות פחות או יותר ובלבד שישמשו דוגמא. ובמילא מובן שמספר מקומות שם ייסדו מוסדות הרשת, הי"ז תלוי בהאמצעים שאפשר לאספם באופן שלא יזיק מבלי הכרח גמור להמצב של ישיבת תו"ת בלוד וכו'. ולכן כתבתי בפירוש שיהי ראשיתך מצער ושבתחוני במילוי קיום פתגם הבעש"ט, שאז יהי גי"כ ואחרייתך ישגא מאד. ומבלי הבט עכ"ז — הנה כפי הנראה במברק שלהם הרי תיכף בתחלת העבודה שלהם צריכים 20 אלף לירות ובמשך

א

מהעתקה. חלקה נדפס בקונטרס "צדיק למלך" ב ע' 117 ואילך.
וכמ"ש במכתבי: אג"ק ח"ו אגרת א'תקסז.

ולכן כתבתי: שם אגרת א'תקנט, ובהנסמן בהערות שם.

פתגם הבעש"ט: ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות ספ"ה ואילך. וש"נ.
ואחרייתך ישגא מאד: איוב ח, ז.

וע"ד מ"ש בנוגע לזמן דלעתיד לבוא שאפילו "עלהו" יהי "לתרופה"¹⁶¹, ועאכו"כ בנוגע לפירותיו.

ועד"ז גם עתה — כאמור כמ"פ שכל הענינים דלעתיד לבוא תלויים בעבודתינו במשך זמן הגלות¹⁶² — שכאשר מעמיד את עצמו, את משפחתו ואת הקבוצה והקהילה שמנהיג, במעמד ומצב שצריכים להיות מונחים וחדורים ב"מעייין" של היהדות, תורה ומצוות, באופן "שכל גופו עולה בהן", ב"מים חיים" של המעיין שהוא "מקור מים חיים" שנמשך מהקב"ה — אזי גדל יהודי בריא, משפחה בריאה, קהילה בריאה וכלל ישראל בריא.

ונמשך מלמעלה הענין ד"מחי' חיים יתן לך חיים" (כדברי הגמרא במסכת יומא¹⁶³), ועד שנמשך למטה מעשרה טפחים, בבני חיי ומזוני רויחי כפשוטם.

* * *

"מלך", כפי שמוחדת עם בחי' היסוד — "חי וקיים"¹¹⁹ — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹²⁰ בקונטרס ענינה של תורת החסידות¹²¹.

כד. ועפ"ז מובן גם בנוגע לענין הגאולה — "פדה בשלום נפשי כי ברכים היו עמדי" — כדברי רבינו הזקן³² "כשקריתי בס' תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי, קודם שהתחלתי פסוק שלאחריו, יצאתי בשלום":

ע"פ דרשת חז"ל⁴⁹ על הפסוק "פדה בשלום גוי" שקאי על "העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור", הרי זה ענין כללי שכולל את כל הענינים — כדברי הרשב"א⁴⁹ שהם ג' הענינים דמחשבה דיבור ומעשה (תפלה הו"ע המחשבה — "איזו היא עבודה שבלב .. זו תפלה"¹²²; תורה הו"ע הדיבור — "למוצאייהם בפה"¹²³, וגמ"ח הו"ע המעשה), וכדברי המהרש"א⁴⁹ שהם שלשה העמודים שעליהם העולם עומד, תורה עבודה (תפלה) וגמ"ח¹²⁴ (שכוללים את כל המצוות, כמבואר בארוכה בספרים שמבארים תוכן ושרשי המצוות¹²⁵, שכל המצוות נחלקים ושייכים לא' מג' הקוין), כפי שמביא הצ"צ (שהשנה היא שנת המאה להסתלקות-הילולא שלו) ברשימותיו על הפסוק פדה בשלום¹²⁶.

אומן שעושה כלי, שכאשר ידיו מסולקות הימנו והולך לו בשוק, לא נודע מציאות האומן, ועד שיתכן שלא ירצה להכיר כלל במציאותו של האומן, ועאכו"כ שהכרה זו תכריח אותו לציית לדברי האומן.

אך ישנו הענין ד"חי וקיים", אמיתית החיות, למעלה משניינים — שזהו"ע היסוד, סוף מדריגת המשפיע, שלמעלה לגמרי מהמקבל, ובחי' זו מתאחדת עם כח הפועל שבנפעל, באופן של התקשרות כו', כפי שמבאר רבינו הזקן באגה"ק ד"ה להבין משל ומליצה (סט"ו — קכב, סע"ב ואילך).

120 בשילוב שיחות ש"פ וישב, ויו"ד שבט שנה זו.
121 נדפס בספר הערכים — חב"ד כרך א בסופו (ע' תשנו ואילך), ואח"כ בקונטרס בפ"ע (כמ"פ).

122 תענית ב, א.
123 עירובין נד, רע"א.
124 אבות פ"א מ"ב.
125

126 אוה"ת תהלים (יהל אור) עה"פ ס"ב ג' (ע' ור"ה).

"שהחזרת בי נשמת": אע"פ שהאדם מפקיד נשמתו אצל הקב"ה כשהיא מלוכלכת (כפי שידע איניש בנפשי שבשכבו לישון נשאר עדיין ענינים שצריך להביא עליהם קרבן כו', וכמארז"ל (במדב"ר פכ"א, כא) ש"תמיד של שחר מכפר על עבירות שבלילה"), וא"כ, יש מקום שהקב"ה יעכב ח"ו את הפקדון — אעפ"כ מחזיר הקב"ה את נשמתו "כברי' חדשה" (שו"ע אדה"ז אר"ח (מהדר"ק) רס"ד. וש"נ), באמרו שעכשיו מתחיל חשבון חדש, ומה שאירע ביום שלפניו הרי זה חשבון בפני עצמו — כל יומא ויומא עביד עבידתיה" (זח"ג צד, ריש ע"ב).

וזמה מובן במכ"ש וק"ו, שאין מקום שהאדם יעבור על ציווי הקב"ה ויעכב פקדונו של חבירו, ויתרץ זאת בכך שחבירו חייב לו כסף. 119 והענין בזה:

מצד ספירת המלכות ("מלך") עצמה, שענינה הוא כח הפועל בנפעל — יכול להיות הנפעל מציאות בפני עצמו, והפועל מציאות בפני עצמו, כך, שכאשר מסתכלים בעיני בשר על הנפעל, לא רואים את הפועל, כי, אף שהפועל מהווה את הנפעל, הרי זה נראה כמו

161 יחזקאל מז, יב. וראה סנהדרין ק, א. 163 עא, א.
162 ראה תניא רפ"ז.

ומזה מובן, שגם ענין הפדי', שזהו השכר, הו"ע כללי — "פדאני לי ולבני ("גוים ואלקיו"¹²⁷) מבין אומות העולם".

והענין בזה — כאמור לעיל (ס") שענין הגאולה הוא שמאז תהי' תורת החסידות נחלתו של כאו"א מישראל, כך, שחודרת הן בהעסק בתורה, הן בהעסק בגמ"ח, והן בתפלה עם הציבור, ועד שנמשך וחודר גם ב"חוצה", בכל העולם כולו, ועי"ז נעשה בפועל (לא רק "כאילו") "פדאני כו", קא אתי מר דא מלכא משיחא, יבוא ויגאלנו בגאולה האמיתית והשלימה, בקרוב ממש.

* * *

כה. דובר לעיל (סי"ד) אודות הדגשת ענין החינוך אצל הצמח-צדק, שגם בשנים שהי' בתוקף ענין הנשיאות שלו, שהתבטא גם בהשפעה רבה הן בלימוד וכתובת תורת החסידות על ידו, והן בעניני נגלה בכתובת השאלות-תשובות והחידושים, וכמ"פ ככה בנוסף על הנדפס, והעולה על כולנה בנוגע לעסקנות ציבורית והנהגת כלל ישראל, בעת שהיו אצל בני צרות גדולות, והוצרך להיות מונח בתחבולות והשתדלויות בכל מיני דרכים כדי לבטל גזירות, ולהחליש עכ"פ את הגזירות שלא עלה בידו לבטלן — הנה מבלי הבט על כל זה, הי' נוהג מידי חודש בחדשו לבחון את הילדים הקטנים שלמדו ב"חדר" (שהיו רובם מבני המשפחה), ומתוך שימת-לב מיוחדת ("אריינלייגן זיך אין דעם"), עד שלאחרי הבחינות הי' נותן להם מתנות כסף.

לכאורה הי' יכול לעשות חשבון, שבשעת מעשה יכול לפעול בענין של לימוד החסידות או נגלה, או בעסקנות הכלל, ואילו המבחן לילדים בני שבע יכול להיעשות ע"י אחר — שזוהי טענה ע"פ הלכה, שמצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים אסור להחליפה במצוה שיכולה להיעשות ע"י אחרים¹²⁸, ועאכו"כ כשמדובר אודות מצוה קלה ביחס למצוה חמורה.

אמנם, במה דברים אמורים שאפשר לעשות זאת ע"י שליח — אם אין זו מצוה שבגופו, אבל כאשר מדובר אודות מצוה שבגופו — אזי אין מקום לחשבונות, ולא שייך לעשותה ע"י אחר (כמבואר בארוכה בקצות ובכ"מ¹²⁹).

ובהמשך להמדובר אודות הדגשת ענין החינוך, יש להוסיף גם

(127) שמואל-ב ז, כג.

(128) ראה ה' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג ואילך. וש"נ.

כה. וזוהי גם ההוראה על כל השנה כולה — בהתאם להחלטה שמקבלים בראש-השנה (לחסידות), שבו נמשכת הכתיבה וחתימה טובה על כל השנה כולה — שתהי' שנה של חיים אמיתיים, עי"ז שחזוריים ב"מעייין", מקור מים חיים, של יהדות, תורה ומצוות, שזהו כללות הענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה".

ובהקדמה — שהחידוש של תורת החסידות הוא לא רק שיפוצו מימי המעיין חוצה, אלא ש"יפוצו מעינותיך חוצה", אף שלכאורה אין זה באופן שהמעייין עצמו נמשך ובא אל החוצה, אלא רק מימי המעיין באים לשם, כי, כאשר המים מחוברים אל המעיין יש להם דין של מעייין¹⁰⁵. ויתירה מזה: הציורי הוא ליקח את המעיין עצמו ולהביא אותו אל החוצה, ולא להמתין עד שהחוצה יבוא אליו.

והענין בזה:

כתיב¹⁵⁷ "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והי' לארבעה ראשים וגו'", והיינו, שישנם ד' הנהרות, החל מ"פישון", ועד ל"נהר הרביעי הוא ופרת", שכוללים את כל סוגי הנהרות שבעולם, אבל, לפני ש"משם יפרד" ישנו גם ה"מעייין" שממנו יוצא הנהר להשקות את הגן.

וענין ה"מעייין" הוא — לא כמו "מקוה" שהו"ע שבמדידה והגבלה, שהרי צריך להיות בו שיעור של ארבעים סאה¹⁰⁷ (ולמטה מזה ישנו גם השיעור דתשעה קבין¹⁵⁸), אבל "מעייין" אין לו מדידה והגבלה, אלא הו"ע של נקודה, שהרי ע"פ רוב נביעת המעיין הוא באופן של טיפין טיפין (שמהם נמשכים אח"כ הנהרות), וגם ע"י טיפה נעשה ענין של טהרה — אם הגשמיות והחומריות היא במיעוט, כך, שדי גם בטיפה "שכל גופו עולה בהן"¹⁰⁷ (ובפרט ע"פ פירוש הראשונים¹⁵⁹ ש"עולה בהם" היינו שבטל בהם).

וזהו החידוש של תורת החסידות — שצריכים להמשיך ולהביא אל ה"חוצה" גם את ה"מעייין" עצמו, שהוא המקור שממנו נמשך הנהר שיוצא מעדן להשקות את הגן, שזהו"ע דין דרוין שבתורה, שזהו המקור גם לרוין שבתורה (וכאמור לעיל¹⁶⁰ שתורת החסידות פועלת גם בלימוד חלק הסוד שבתורה שיהי' בעומק יותר).

(157) שם, יו"ד ואילך.

(159) ראה שו"ת הריב"ש סרצ"ד. וראה

(158) מקוואות ספ"ג. וראה שו"ע אדה"ז גם תו"מ חל"ט ריש ע' 153.

(160) בשיחה שנדפסה בקונטרס ענינה של אר"ח רספ"ח. וש"נ. תורת החסידות ס"ח.

כו', שנאמר¹⁴⁸ ילכו מחיל אל חיל¹⁴⁹, ומתחדש אצלו ענין שברגע שלפניו הי' באופן של שינה, העולם והסתרו¹⁵⁰.

כאשר יש לו עסק עם אחד מבני משפחתו שאינו יודע עדיין החילוק בין "רוח בני האדם העולה היא למעלה" ל"רוח הבהמה היורדת היא למטה"; הוא רכש לעצמו את הספר שמבאר כיצד להיות עשיר, בחשבו שכל התכלית בעולם היא להיות עשיר, ורק לאחר שיצא לגימלאות ("רעטייערן") אזי יתחיל ללמוד קיצור שולחן ערוך מתורגם לאנגלית — צריך להסביר לו שלא יוכל להצליח בעשירותו (אם למזלו הכריז עליו המלאך שיהי' עשיר¹⁵¹) אם לא יתחיל עם תורת ה', לכל-הפחות מקיצור שו"ע, אפילו בתרגום אנגלי; רק אז יוכל ליהנות מהעשירות, שתנוצל באופן המתאים.

וזהו לימוד לכל אחד — בעל משפחה, אב או אם, וכן אח גדול שצריך להדריך את אחיו הקטנים (וכדרשת חז"ל¹⁵² "את אביך"¹⁵³, "לרבות את אחיך הגדול"), ועאכו"כ בנוגע לגבאי בבית-כנסת, רב ומנהיג רוחני בקהילה וכיו"ב:

לכל לראש עליו למשוך אליו ("צוציען") בני אדם (לא חפצים) חיים ("לעבעדיקע מענטשן"), ומי הוא הנקרא בשם "אדם" — הרי זה כדברי השל"ה¹⁵⁴ ש"אדם" הוא ע"ש "אדמה לעליון"¹⁵⁵.

השל"ה ידע שמפורש בקרא¹⁵⁶ "ויצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה", ואעפ"כ כתב שהשם אדם הוא לא ע"ש "עפר מן האדמה", אלא ע"ש "אדמה לעליון"!

ובכן: כאשר פועל שמשפחתו תהי' במעמד ומצב של "אדמה לעליון" — אזי יש לו משפחה בריאה; וכן כאשר פועל על כחה, קבוצה או קהילה שתהי' במעמד ומצב של "אדמה לעליון" — אזי יש לו כחה קבוצה וקהילה בריאה, שיש להם חיים הראויים לשמם, ואז יוכל לומר "מורה אני לפניך" עוד לפני שנטל ידיו.

(148) תהלים פד, ח.

(149) ברכות ומו"ק בסופן.

(150) שהרי בהיותו במעי אמו "מלמדין

אותו כל התורה כולה... כיון שבא לאור העולם בא מלאך וסטרו על פיו ומשכחו כל התורה כולה" (נדה ל, ב) — שאז הרי זה בעולם והסתרו, ואח"כ הנה ע"י עבודתו בהתבוננות ושקוט"ש כו' הרי הוא חוזר ומגלה זאת.

(151) שם טז, ב.

(152) כתובות קג, א. וראה תו"מ —

רשימת היומן ע' רפו. וש"נ.

(153) יתרו כ, יב.

(154) ג, רע"א. כ, ב. רסח, ב. שא, ב.

(155) ישעי' יד, יד.

(156) בראשית ב, ז.

משנת¹²⁹ בנוגע לחידוש של תורת החסידות בפירוש הפשוט ד"מורה אני", שההדגשה היא על זה "שהחזרת בי נשמת", נשמת אדם, אשר, "רוח בני האדם העולה היא למעלה"¹³⁰ — שיש צורך להבהיר זאת במיוחד בנוגע לענין החינוך, בהתחשב עם אופן ההנהגה במדינה זו, כדלקמן.

כו. בנוגע לחינוך, הנה סדר הנהגת המדינה, שלכל לראש צריכים לחנך ולגדל את הילד באופן שיוכל לחיות — "מאכן א לעבן" — כפי הפירוש הפשוט ד"מורה אני לפניך... שהחזרת בי נשמת", שיש להודות על עצם היותו אדם חי.

ובכן, אף שיש נתינת מקום לכך, ולכאורה, ע"פ נגלה, צריך לברך ולהודות על החיות שנתנים לו באיזה אופן שתהי' — שוללת זאת תורת החסידות, באמרה, שהן אמת שענין החיים הוא מתנה מהקב"ה, "מאן דיהיב חיי"י"¹³¹, וצריכים להודות על זה, אבל אעפ"כ, כיון ש"כל ישראל בני מלכים הם"¹³², טוען בן מלך שהוא זך ומפונק, ורצונו בחיים הראויים לשמם — שתהי' לו שייכות עם אביו המלך, ואם אביו המלך מעניק לו חיים אבל שולח אותו ל"רפת" יחד עם "בהמה" ח"ו — אינו חפץ בחיים כאלו; רצונו להיות עם אביו המלך. וכתורת המגיד¹³³ בפירוש הכתוב¹³⁴ "תפלה לפני כי יעטוף ולפני הוי' ישפוך שיחו", שתפלת העני ושפיכת שיחו מתבטאת בכך שרצונו להיות "לפני הוי'".

וא"כ, צריך לחשוב ולהתבונן באיזה אופן תהי' החיות — אם באופן ד"רוח הבהמה היורדת היא למטה"¹³⁰, או באופן ד"רוח בני האדם העולה היא מעלה" (שהרי אין זה ענין שאפשר לעשותו בשני שלבים שונים: בתחילה יחנך ויגדל "בהמה", ואח"כ יעשה מה"בהמה" "אדם", "רוח האדם" — לאו כל מוחא סביל דא, לא כל אחד מצליח בכך, ואדרבה: ע"פ רוב לא מצליחים בכך).

ואם רוצים שהילד יגדל באופן ד"רוח בני האדם העולה היא למעלה", שיהי' לא רק "החזרת בי נשמה" סתם, אלא "החזרת בי נשמת", נשמה של יהודי — הרי זה צריך להתחיל עוד לפני נטילת ידים ואמירת ברכה שבה מזכיר שמו של הקב"ה. — "בטרם ידע הנער מאוס ברע ובחזר בטוב" (כדברי ישעי'¹³⁵ בנבואתו), צריך לידע שנולד אצל אב ואם יהודים, והוא גדל ומתנהג בדרך היהדות.

(129) בשיחה שנדפסה בקונטרס ענינה של

(132) שבת סז, א. וש"נ.

(133) ראה תו"מ ח"מ ע' 40. וש"נ.

(134) תהלים קב, א.

(135) ישעי' ז, טז.

תורת החסידות סי"ב.

(130) קהלת ג, כא.

(131) ע"פ תענית ח, ב.

ואילו כשמחנכים מישוהו לחיות ב"רפת" רח"ל — יש מקום לשאלה אם עליו לומר "מודה אני" אם לא, כיון שצריך להיות "החזרת בי נשמת" דוקא.

וכיון שכן, הרי קודם שמגדלים ילד שיוכל "מאָכּן אַ לעבן", צריך לברר תחילה מהי מהות החיים: אם יהיו חיים הראויים לשמם — הרי אדרבה ואדרבה, ואם לאו ח"ו — הרי אח"כ יבוא הילד בעצמו בטענה ותביעה: לשם מה? ...!

ואם בנוגע ליסורי הגוף טען איוב על היום והלילה ("יום אולד בו והלילה .. הורה גבר" 136) באופן של היפך הברכה — עאכ"כ בנוגע ליסורי הנפש.

אף פעם לא היו אצל ילדים יסורי הנפש רח"ל כמו מאז שהתחילה שיטת החינוך שצריכים לגדל את הילדים עם "ויטמינים", משחקי כדור ("פוטבאָל" ו"בייסבאָל") וכיו"ב, ורק בזמנים הפנויים מאכילה ושתי ומשחק יספרו לו אודות תורת משה, כענין טפל, כיון שהוא רק בן שלש, ארבע או חמש, ועדיין לא הגיע הזמן של ששה חדשים לפני הבר-מצוה... חינוך כזה גורם לילדים יסורי נפש רח"ל, בגלל שנותנים להם חיים סתם, "נשמה" סתם, במקום "נשמת", כי:

הילד מצד עצמו יש לו נשמה, "נפש השנית בישראל" שהיא "חלק אלקה ממעל ממש"; בין אם אביו ואמו רוצים בכך או לא — הרי "לכל איש ישראל .. יש שתי נשמות", כמ"ש רבינו הזקן בהתחלת ספר התניא¹³⁷; ונפש האלקית מושכת אותו ל"נשמת".

ואילו ההורים מושכים אותו ל"החזרת בי נשמה" סתם, ובלבד ש"יעשה חיים" ("מאָכּן אַ לעבן") — דולר, ומה טוב — עשר דולר, ועוד יותר טוב — אלף דולר, ואם ירויח כמה פעמים ככה — אזי יכניסו אותו בספרים שבהם מציינים את כל המי ומי ("הו איז הו"), האנשים החשובים שבעוה"ז הגשמי...

וכתוצאה מזה נעשה אצלו מעמד ומצב ד"ויתרוצו" 138, שמביא לידי יסורי הנפש.

הגיע הזמן לבוא לידי הכרה שצריך לחשב "חשבוננו של עולם" 139 — כיצד מנהיג את ביתו, קהילתו וסביבתו, ומהי ההשפעתו בחוג שלו, והחשבון הראשון הוא — לא "לעשות חיים", ואח"כ יסיף לזה "הידור"

(138) תולדות כה, כב ובפרש"י.

(139) לשון חז"ל — ב"ב עה, ב.

(136) איוב ג, ב.

(137) ספ"א ורפ"ב.

שהחיים יהיו יהודיים, אלא ההתחלה צריך להיות מהעיקר — מהיהדות, ועי"ז יהיו החיים ראויים לשמם.

ואז משתנה אופן החינוך מלכתחילה:

החינוך לא מתחיל בהתייעצות עם הרופא איזה דייסא ("פאָרמולא") לתת לתינוק, ואח"כ מתייעצים עם הפסיכולוג באיזה משחקים צריך לשחק כדי שלא יהי' אישיות חצוי' ("ספליט פערסאָנאַליטי"),

אלא ההתחלה היא — ע"פ מ"ש בשו"ע של רבינו הזקן¹⁴⁰ ש"תחלת כניסת נפש זו הקדושה היא .. במצות מילה, ולכן הנזהר מגניעת הקטן מיום המילה ואילך קדוש יאמר לו";

מיום המילה — ביום השמיני, ואצל ילדה אין צורך להמתין עד ליום השמיני, ד"אשה כמאן דמהילא דמיא" 141, מיד כשנולדה¹⁴² — מתחילה כבר נפש השנית בישראל לפעול פעולתה, באופן ש"עולה למעלה".

וכאן יכולים גם ההורים לסייע בענין זה — לא לפנק ולפטם אותו ("ספו לי כתורא" 143) ב"ויטמינים", בכל מיני משחקים, שירים וריקודים, ובין ריקוד לריקוד ילמדו אותו אל"ף ביי"ת ו"מודה אני"; אלא מיד כשניעור משנתו¹⁴⁴ צריך להתחיל הענין ד"מודה אני", ורק אח"כ באה האמירה "שהחזרת בי נשמת".

ואז גדל ילד בריא — כיון שהן נשמתו מושכת אותו "למעלה", והן אביו ואמו עוזרים לו להיות נמשך "למעלה", בהתאם לטבעו בתור יהודי, כדברי רבינו הזקן, בעל הגאולה, על הפסוק¹⁴⁵ "שמע ישראל", שיהודי אינו רוצה ואינו יכול להיות נפרד מאלקות¹⁴⁶, ובלבד שלא יבלבלו את טבעו, שע"ז יגרמו ליסורי הנפש שכל יסורי הגוף אינם דומים להם.

כז. והדברים אמורים לא רק בנוגע לילד, אלא גם בנוגע למבוגר שבענין זה הרי הוא עדיין "ילד" — כשם שהמדובר בענין "מודה אני" כשניעור משנתו הוא לא רק בתחלת היום, כשניעור משינה בפועל, שאז מתחדש כללות מציאותו בתור בר-דעת ששוקל ומודד כל עניניו ע"פ שכל, אלא גם במשך היום, בלכתו מדרגא לדרגא בעבודתו בלימוד התורה וקיום המצוות ו"בכל דרכיך דעהו" 147 באופן ש"אין להם מנוחה

(140) אר"ח מהדר"ב סוס"ד.

(145) ואתחנן ו, ד.

(141) ע"ז כז, א.

(146) ראה אג"ק אדמור"ר מוהרי"צ ח"ד

(142) ראה גם לקו"ש חכ"ב ע' 64.

ע' שפד (נעתק ב"היום יום" כה תמוז). שם

(143) לשון חז"ל — כתובות נ, א. וש"נ.

ע' תקמו (נעתק ב"היום יום" כא סיון). ועוד.

(144) ראה שו"ע אדה"ז שם ס"א ס"ו. וש"נ.

(147) משלי ג, ו.